

NYTT OM



FRA NAVFs SEKRETARIAT
FOR KVINNEFORSKNING
NR. 6 DESEMBER 1978

KVINNEFORSKNING



Nytt om kvinneforskning kommer med 4-5 nr. i året. Bidrag og kommentarer sendes til NAVFs sekretariat for kvinneforskning, Munthesgt. 29 - Oslo 2. Telefon (02) 56 52 90

NAVFs Sekretariat for kvinneforskning
Munthesgt. 29, Oslo 2
Tlf. (02) 56 52 90

Sekretariatets styre

førsteamanuensis Helga Hernes, leder
professor Harriet Holter
førsteamanuensis Tove Stang Dahl
professor Willy Martinussen
konsulent Anne Kari Lande Hasle
stortingsrepresentant Astrid Gjertsen
stortingsrepresentant Oddrun Pettersen
førsteamanuensis Ida Blom, observatør fra
Rådet for humanistisk forskning, NAVF

Varamedlemmer:

1. amanuensis Ingrid Eide
2. vitenskapelig assistent Hanne Haavind
3. byråsjef Audun Edwardsen

Sekretariatets daglige leder

cand.polit. Nina Gornitzka

"Nytt om kvinneforskning"

Redaktør: Nina Gornitzka

Omslag: Kari Rolfsen

"KVINNERS LEVEKÅR OG LIVSLØP"

En orientering

av

Helga Hernes

Seminaret om Kvinners levekår på Vatnahalsen i september 1978 er et ledd i sekretariatets arbeid med å koordinere og styrke den samlede innsats blant kvinneforskere i Norge. Dette arbeidet er en oppfølging av diskusjonen på Ustaoset-konferansen (mai 1977) som gikk ut på at en burde samarbeide under et "paraplyprosjekt" som kunne munne ut i en mere dekkende analyse og beskrivelse av kvinners levekår i dagens Norge. Sekretariatets styre valgte ordene "levkår og livsløp" som to begreper som kan beskrive den generelle forskningsinnsatsen på feltet i dag. Senere i 1977 begynte vi å drøfte alternative finansieringsmuligheter, etter som en helt klart ikke ensidig kan satse på NAVF. Forskningsrådet støtter i dag prosjekter til omkring 700.000 kroner, sekretariatet med omkring 400.000 kroner og har dessuten ansatt professor Harriet Holter som forskerveileder i halv stilling.

Det synes også å være offentlig interesse for en innsats på dette området, slik at det ikke ville være urealistisk å søke om noen departementsmidler. Sekretariatet bestemte seg da for å gå inn i en "mekler-rolle" vis-a-vis noen departementer. En noe revidert utgave av oversendelsesbrevet til departementene er trykt nedenfor i dette nummer av Nytt om kvinneforskning.

Planleggingen av det videre arbeidet har skjedd gjennom et spørre-skjema, seminaret på Vatnahalsen og et kontaktmøte mellom styret og representanter for sentrale kvinneforskningsmiljøer. Det burde understrekes at innholdet i et "levkårsforskningsprogram" stort sett er sammenfallende med den forskning om kvinner som foregår i Norge i dag. Det vi derfor egentlig diskuterer er hvordan denne forskningen skal samordnes, hvordan den skal organiseres og hvor det trengs ny innsats. Det som er klart er at det eksisterer et behov for informasjon og for analyse som grunnlag for framtidig kvinnepolitikk, både den offentlige og den som kvinnebevegelsen

skal føre. Denne kvinnepolitikken er like viktig som familiepolitikken, ungdomspolitikken og barns levekår, etc. En oppgave vil være å komme med en analyse og kritikk av offentlig politikk fra et kvinneperspektiv. Innenfor kvinnejussgruppa i Oslo blir det gjort et svært viktig arbeid på dette området.

Vårt mål er med andre ord at vi på en eller annen måte kommer fram til informasjon om sosiale prosesser, at vi lager policy-analyser, men at vi også utnytter det datamaterialet som alt eksisterer til å komme til en adekvat beskrivelse av kvinners situasjon i Norge. Mye av det som foregår i dag er godt, lovende og fantasifullt grunnlag for en slik levekårsundersøkelse.

Det vi nå må diskutere - og det vil ta noen måneder - er: hva skal bli den samlede forskningsinnsatsen, hvordan kan vi utnytte det eksisterende datamaterialet, hvor trenger vi nye framtidige undersøkelser, hvordan kan vi påvirke de nye datainnsamlinger som pågår fra offentlig hold, og hvordan skal vi samarbeide på en teoretisk, metodisk, geografisk og praktisk fruktbar måte.

Det vi som sekretariat vil spørre dere om er: hvilke nye arbeidsgrupper skal vi nedsette i tillegg til tidsnyttings- og livsløpsgruppene som er i gang? Tidsnytting f.eks. er et svært viktig område, og vi håper at denne gruppen kan fortsette og kanskje trekke inn nye medlemmer. Skal barriere-gruppa fortsette? Dette er i dag en svært sammensatt gruppe, og det er ikke sikkert den skal fortsette i sin nåværende form. Solidaritetsgruppa er som kjent gått inn i Harriet Holters prosjekt om organisering av kvinner. Vi vil gjerne få forslag fra dere til nye arbeidsgrupper.

Det neste spørsmål går på hvilke seminarer vi skal ha til hjelp i vår forskning. Vi planlegger i øyeblikket en stor teori- og metodekonferanse høsten 1979, fordi vi alle sammen føler behov for diskusjoner på dette området. Vi kommer også til å arrangere et seminar om lønnet og ulønnet omsorg i løpet av året. Men hvis dere har ideer og tanker om andre ting vi bør ta opp, så skriv til oss om dette.

Jeg foreslår også at vi nedsetter noen "tenkegrupper" for å planlegge et levekårsprosjekt, dvs. at vi gir noen interesserte personer i oppdrag å lage ganske korte problemnotater, f.eks. omkring sentrale aspekter ved "levetekårsbegrepet" og "livskvalitetsbegrepet".

Vi vet jo nå en del om hvordan den "gamle" Levekårsundersøkelsen var bygget opp, og vi mener kanskje at den svært ofte kutter på tvers av kvinners liv. Vi tilstreber et helhetsperspektiv på kvinners totale livssituasjon og må arbeide hardt for å klare dette innenfor kvinneforskningen. Hvis vi ikke klarer å få fram sammenhengen mellom arbeidslivet, familielivet og deltakelse i det offentlige liv og deres innvirkning på kvinners totale livssituasjon, og hvis vi ikke klarer - på en eller annen måte - å få både informasjon og teoretisk nyvinning her, da vil jeg anse oss som mislykket på et sentralt område.

La meg si litt om organisasjonsaspektet. Når vi i styret tenker "organisasjon" tenker vi *miljøer*, vi tenker *prosjekter* og vi tenker *faglige felles interesser*. Prosjekter, faglige interesser og geografisk miljø er ikke alltid sammenfallende - og da kommer sekretariatet inn ved å kunne støtte reisevirksomhet for å ha seminarer. Når det gjelder faglige fellesinteresser, har vi som sagt hittil hatt arbeidsgrupper på fire områder. Vi i styret mener at tiden nå er inne til å revurdere disse gruppene, og vi vil som sagt gjerne få forslag til andre grupper. Skal vi f.eks. be Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) om å etablere en brukergruppe for kvinneforskning? Det er en mulighet. Det andre er at vi har formelle og uformelle kontakter med forskjellige datainnsamlingsinstanser, som FADs planleggingsgruppe om levekårsundersøkelser, Kommunal- og arbeidsdepartementets arbeidsgruppe som skal utrede kvinners forhold til arbeidsmarkedet og Tor Rødseths arbeidsgruppe om deltidsarbeid. Jeg nevner nå bare prosjekter som jeg mener er viktige for oss, hvor vi må påvirke datainnsamlingen. Vi har også hatt kontakt med den tidsnyttings- og omsorgsundersøkelsen som Statistisk Sentralbyrå gjør. Etter min mening er det først etter at vi har gransket alle disse surveyene, og etter at vi har forsøkt å påvirke det som pågår allerede for offentlige midler, at vi skal tenke på om vi selv

skal sette i gang eller søke om midler til store undersøkelser. Dette er både et spørsmål om kapasitet og om økonomi.

Når det gjelder den videre organisering og planlegging av forskningsprogrammet om Kvinners levekår og livsløp, foreslår vi følgende: Som et ledd i den videre utforming og koordinering av vår forskning, holder vi to seminarer i februar 1979 for å gi flest mulig kvinneforskere anledning til å delta. Hensikten med disse møtene er også å diskutere hvilke prosjekt-, arbeids- og tenkegrupper som bør etableres. Videre drøfter styret å opprette en samordnings- eller styringsgruppe for hele programmet, der miljøer og prosjekter kan bli representert. Til slutt har styret vedtatt å søke NAVFs Råd for Forskning om Samfunnsplanlegging om en forskningslederstilling. Forskningslederen skal ha koordineringsfunksjoner og selv være engasjert i et prosjekt om kvinners levekår. Stillingen blir utlyst når (og hvis!) den blir bevilget. Det videre samarbeid blant forskere kan så foregå i arbeidsgrupper som baserer seg på empiriske eller teoretiske fellesskap.

Samtidig har styret besluttet å nedsette et utvalg som skal komme med konkrete forslag om vårt formidlingsarbeid i tiden framover. Vi betrakter formidling av vår forskning til forskjellige grupper som en av våre sentrale oppgaver i årene som kommer.

Som et utfyllende supplement til Helga Hernes' orientering presenterer vi i det følgende en noe forkortet utgave av sekretariatets oversendelsesbrev til departementene, datert 15.9.1978.

"NAVFs sekretariat for kvinneforskning oversender herved søknader utarbeidet av forskere ved forskjellige institusjoner. Prosjektene skal settes i gang i 1979 som et ledd i et større forskningsprogram om kvinners levekår og livsløp. Utgangspunktet for programmet er et ønske om å gjøre en fellesinnsats innen kvinneforskning i årene 1979 til 1981.

Det hovedtema som sekretariatet har satt på sin forskningspolitiske dagsorden er kvinners levekår og livsløp. I Regjeringens langtidsprogram, kap. 3, om Likeverd og Solidaritet, blir det pekt på hvordan Levekårsundersøkelsen viser at kvinner gjennomgående kommer dårligere ut enn menn:

"Dette gjelder viktige levekår som utdanning, adgang til lønnet arbeid, til fritt å velge yrke, inntektsforhold og karrieremuligheter, arbeidsbelastning og tid til egen disposisjon. Det gjelder også muligheter for å delta aktivt på ulike områder av samfunnslivet og muligheten for å øve innflytelse på sin egen livssituasjon."

Det råder en utstrakt mangel på kunnskap om grunnlaget for og konsekvensene av disse ulikheter. Slik kunnskap må framskaffes dersom en skal være i stand til å utforme en politikk som kan forbedre kvinners levekår. I den første kartleggingen av kvinners faktiske leveforhold vil det være hensiktsmessig å bygge videre på resultater som er framkommet gjennom Levekårsundersøkelsen.

Både i Levekårsundersøkelsen og i Maktutredningen er kjønnsforskjellene og kvinnespørsmålet kommet i bakgrunnen. Norges almenvitenskapelige forskningsråd har imidlertid som kjent opprettet et eget sekretariat for kvinneforskning for en 5-års periode fra 1977. Dette gjør det mulig å yte en felles innsats på dette feltet i årene framover.

Sekretariatet bidrar til informasjonsutveksling mellom samfunnsforskere og koordinerer prosjekter ved forskjellige forskningsinstitusjoner her i landet. Det utgir et informasjonsblad (Nytt om kvinneforskning) og en Arbeidsnotatserie. Arbeidsnotat nr. 7/78, Kvinners plass i Levekårsundersøkelsen av Ingeborg Astrid Kleppe, gir en innføring i de viktigste forklaringsfaktorene brukt i Levekårsundersøkelsen og presenterer funn og opplysninger om

kvinner i de enkelte rapportene. Notatet inneholder også en kort diskusjon av videre analysemuligheter.

Sekretariatet arrangerte 6.-8. september 1978 et seminar om kvinners levekår som et opptak til det videre arbeid i årene framover. Seminaret hadde følgende formål:

- for det første å se på forskjellige levekårsundersøkelser ut fra et kvinneperspektiv
- for det andre å se på hva slags informasjon som ligger ubrukt i slike undersøkelser
- for det tredje å diskutere hvordan prosjekter om kvinners levekår bør se ut.

Blant de emnene som ble diskutert var:

1. Muligheter for sammenkobling av forskjellige survey-undersøkelser fra Statistisk Sentralbyrå (Forbruksundersøkelsene, Fruktbarhetsundersøkelsen, tidsnyttingsundersøkelser, m.fl.).
2. Kjønnss segregering på arbeidsmarkedet
3. Kvinner og politisk deltakelse
4. Kvinner og helse
5. Begrepet livskvalitet og levekår

En planleggingsdiskusjon om hvordan forskningsprogrammet bør organiseres og finansieres i årene framover avsluttet seminaret. Sekretariatet vil fortsatt støtte arbeidsgrupper der forskere med felles interesser kan komme sammen. I tillegg vil det bli arrangert en større konferanse om teori- og metodespørsmål i 1979.

Som ledd i en økt forskningsinnsats omkring kvinners levekår, vil sekretariatets styre også nedsette en rekke tidsbegrensete "tenkegrupper" som får i oppdrag å skrive enkeltnotater om sentrale emner. Blant de tenkegrupper som ble foreslått på seminaret er:

1. Ulønnet og lønnet produksjon, med spesiell vekt på omsorg
2. Kvinner i lokalsamfunn, med spesiell vekt på konsekvensene av offentlige tiltak for kvinners levekår i lokalsamfunn
3. Analyser av offentlig politikk fra et kvinneperspektiv
4. Gjennomgåelse av eksisterende survey-undersøkelser, med henblikk på sammenkobling og videre bearbeidelse av data

Formålet med tenkegruppene er å få klarlagt hvilke saksområder som må dekkes for å få et mere fullstendig bilde av kvinners levekår, hvordan en kan utnytte eksisterende datakilder og hva slags type informasjon en må skaffe fram ved nye undersøkelser. En ønsker i størst mulig grad å støtte seg til eksisterende data for å unngå dyre datainnsamlinger. Det endelige målet er å komme fram til en bedre forståelse av hvordan de to aktivitetsområdene arbeid og familie virker inn på kvinners totale livsforhold og under hvilke betingelser kvinner kan forbedre sin egen livssituasjon.

Den samlede planleggingsinnsats vil ved siden av den forskningen som alt er i gang, gi et godt grunnlag for det videre arbeid i årene 1980 og 1981. Sekretariatet vil søke Forbruker- og administrasjonsdepartementet om en forskningslederstilling for 1980 og 1981. Forskningslederen vil ha ansvar for å koordinere eventuelle nye datainnsamlinger, samt koble sammen eksisterende funn, slik at prosjektet kan munne ut i en samlet oversikt i tillegg til en serie enkeltrapporter.

Rådet for samfunnsvitenskapelig forskning, NAVF, støtter allerede flere prosjekter og finansierer sekretariatets virksomhet med ca. kr 400.000 (1978). NAVFs bidrag til programmet tar form av viktig administrativ og faglig støtte i tillegg til enkelte prosjektbevilgninger innen sosiologi, statsvitenskap, psykologi og antropologi. I året som kommer er det naturlig at NAVFs sekretariat for kvinneforskning, dvs. daglig leder cand.polit. Nina Gornitzka og styret, får hovedansvaret når det gjelder å koordinere forskning som er i gang og å planlegge det videre arbeid. Det er imidlertid urealistisk å forvente at NAVF alene

kan støtte et programområde slik det her er skissert. Også i dag er det noen departementer som støtter kvinneforskningsprosjekter. Men for å gjennomføre det planlagte samarbeid, er støtte fra flere offentlige kilder påkrevet. For årene 1980 og 1981 vil programmet derfor som nevnt ha behov for en forskningsleder som kan slutføre programarbeidet.

PROGRAMOMRÅDER

Det er på det nåværende tidspunkt for tidlig å gi en samlet oversikt over alle enkeltprosjekter som er i gang eller under planlegging innenfor forskningsprogrammet. Vi vil i det følgende presentere programområdene og noen forskningsmiljøer som alt nå er engasjert.¹⁾

1. Livsløpstudier

Studier om kvinners livsløp tar utgangspunkt i det faktum at kvinners livsrytme er en annen enn menns og at de fleste samfunnsinstitusjonene så vel som våre sosiale forventninger er tilpasset menns livsløp. Kvinners tilknytting til familien og deres rolle som potensielle mødre uansett status og alder er et gjennomgående trekk som forklarer mye av deres tilknytting til ulike sektorer av det offentlige liv og arbeidslivet. Livsløpsstudier trekkes inn og tjener til å forklare de begrensede valgmuligheter kvinner har sammenliknet med menn. Med andre ord: kvinners dårligere levekår mht. utdanning, lønnet arbeid, yrkesvalg, inntekt og arbeidsbelastning er nær knyttet til det stadiet i livsløpet en kvinne befinner seg i.

Det er i hovedsak forskere ved INAS og Institutt for sosiologi, UiO og ved INSS, UiB, som i dag er knyttet til arbeidsgruppen for livsløpsstudier. Gruppen har søkt FAD, KAD og KUD om midler til et større forskningsprosjekt fra 1979.

¹⁾ Sekretariatet arbeider med en prosjektkatalog som sendes departementene og andre interesserte i 1979.

2. Kvinner og den offentlige politikken

Mange rettigheter knyttes til deltakelse i den offentlige sfæren. Kvinners underrepresentasjon i valgte politiske organer og i forvaltningen er et velkjent fenomen. Samtidig har offentlige beslutninger og den offentlige politikken store konsekvenser for kvinners liv. Det er derfor viktig å kartlegge hvilke barrierer som eksisterer i form av fravær av ressurser og av institusjonell støtte. De premisser som ligger til grunn for fordeling av samfunnets ressurser favoriserer aktiviteter i det vi kaller den offentlige sfære. Det vil derfor bli en sentral oppgave å kartlegge både kvinners politiske aktivitet og grunner for deres fravær i sentrale politiske verv, såvel som konsekvenser av den offentlige politikken for kvinners velferd og levekår.

Flere arbeidsgrupper og miljøer er i gang med arbeider på dette feltet: Institutt for offentlig rett og Kvinnekriminologisk arbeidsgruppe, Universitetet i Oslo, har prosjekter som analyserer forskjellige aspekter av norsk lovgivning. NAVF finansierer i 1978 et prosjekt om kvinners arbeidsrettslige stilling. For 1979 søkes det om støtte til et prosjekt om prostitusjon i Norge.

En arbeidsgruppe med representanter fra en rekke miljøer rundt om i landet tar for seg betingelser for politisk deltakelse og representasjon blant kvinner. Det søkes støtte til to prosjekter innenfor dette problemområdet. Kvinners rekruttering til profesjoner og sentrale stillinger i samfunnet blir et viktig aspekt av denne forskningen. Vi viser her også til søknad til KUD på prosjektet om kvinners rekruttering til ledende stillinger innen undervisningssektoren som er et viktig skolepolitisk problem.

Også mere almene problemer innenfor velferdspolitikken er tatt opp i prosjekter omkring profesjonalisering innen helsesektoren og om legitimeringsprosesser i velferdsstaten. I dette siste prosjektet, som har sin basis i Trondheim, rettes søkelyset mot kvinners plass i velferdsstaten (søkes over NAVF).

3. Tidsnytting

Det er antagelig ikke noe sosialt fenomen som tidsnyttingsforskningen hittil så klart og dramatisk har dokumentert som realiteten av den kjønnsmessige arbeidsdeling. Tidsnyttingsforskningen bidrar til å synliggjøre kvinners og menns hverdagsliv på en måte som en vanskelig kan oppnå med andre forskningsmetoder. Den viser at omfanget av det vi kan kalle den ulønnnete produksjon fremdeles er like stor som omfanget av den lønnete og understreker realiteten i Levekårsundersøkelsens påstand om at kvinners verdiproduksjon i samfunnet totalt sett er større enn menns.

Innenfor dette programområdet er det dannet en arbeidsgruppe som ønsker å arbeide videre med forskjellige aspekter av tidsnytting blant kvinner. Gruppen har også etablert kontakt med Statistisk Sentralbyrå og vil utnytte byråets tidsnyttingsdata. Det er på det nåværende tidspunkt uklart om en skal sette igang egne prosjekter omkring tidsnyttingsbegrepet. Det er allerede flere forskere som bruker tidsnytting som innfallsvinkel til sin egen forskning. En vil vente med det videre arbeidet til Statistisk Sentralbyrå har gjennomført en pilot-undersøkelse i 1979.

4. Kvinner og det kjønnssegregerte arbeidsmarkedet

Totalinnsatsen på dette forskningsfeltet er betydelig innenfor sosiologi, og det har nå begynt å komme noen prosjekter fra økonomene. Sekretariatet ser det som en viktig oppgave å stimulere økonomer til innsats på dette feltet og inviterte høsten 1977 til et kontaktmøte med flere forskere som arbeider på området. En har også etablert faglig kontakt med den svenske økonomen Christina Jonung ved Nationalekonomiska institutionen, Universitetet i Lund. Hun har sagt seg villig til å holde flere seminarer for sosiologer og økonomer våren 1979. Et nært samarbeid mellom sosiologer og økonomer er viktig innenfor dette arbeidsområdet. Vi vil ikke her gi noen oversikt over igangværende forskning, siden departementene selv finansierer de fleste prosjektene. Vi viser bare til det faktum at forskere tilknyttet slike departementsstøttede prosjekter deltar aktivt i sekretariatets virksomhet. Også i NAVF-sammenheng søkes det om støtte til prosjekter på området.

Blant de viktigste forskningsmiljøer, kan vi nevne: Institutt for samfunnsforskning, Norsk Produktivitetsinstitutt og Arbeidspsykologisk institutt i Oslo, Institutt for industriell miljøforskning, Trondheim og Institutt for sosialøkonomi, Universitetet i Bergen. Sekretariatet sender i år tre søknader til KAD som inngår i dette programområdet.

5. Kvinner og innflytelse: Et lokal-kontekst perspektiv på kvinners og menns samfunnsdeltakelse

Denne delen av prosjektet tar for seg forandringer i lokalsamfunn med spesiell vekt på de forholdene som betinger kvinners deltakelse på arbeidsmarkedet og deres muligheter til økt politisk innflytelse. Prosjektet vil ha sitt tyngdepunkt ved Institutt for samfunnsvitenskap, Universitetet i Tromsø, med en viss deltakelse fra andre miljøer. Seks forskere er formelt tilknyttet prosjektet og har utarbeidet et fellesopplegg for videre samarbeid." (Det vises til presentasjonen av Tromsøprosjektet i dette nummer av Nytt om kvinneforskning, s. 14.)

"6. Felleskap mellom kvinner

Rådet for samfunnsvitenskapelig forskning, NAVF, har engasjert professor Harriet Holter som forskningsveileder innen et prosjekt om "Felleskap, samhold, distanse og konflikt mellom kvinner. Studier av formelle og uformelle relasjoner mellom kvinner i ulike sosiale klasser." Kvinners organiserte og uorganiserte virksomhet står sentralt innenfor dette prosjektet som bringer sammen forskere opptatt av kvinnefellesskap i arbeidslivet, gjensidig hjelp og isolasjon i barneomsorgsarbeid, kvinner i fagbevegelsen, lokalsamfunnsstudier og studier av kvinnebevegelsen. Prosjektets nøkkelbegrep er solidaritet og betingelser for dens utvikling.

Solidaritet, en viss form av "vi-følelse" og fellesskap er nødvendig for mobilisering og beskyttelse av fellesinteresser. Medansvar og engasjement er nøkkelord her. Historisk sett har solidaritet vært en sentral betingelse for å oppnå makt i et samfunn.

Professor Holters arbeid som veileder, såvel som hennes sentrale posisjon innen norsk kvinneforskning, innebærer at mange av de forskerne som er engasjert i prosjekter på områdene nevnt i punkt 1-5, deltar i arbeids- og prosjektgrupper under hennes ledelse. Sju arbeids- og støttegrupper er i øyeblikket i gang under veiledningsprosjektet:

- Arb.gr. 1-2: Kvinnefelleskap i arbeidslivet
- " 3: Kvinnefelleskap, gjensidig hjelp og isolasjon i barneomsorgarbeid (*foreløpig tittel*).
- " 4: Kvinner i fagbevegelsen. Med vekt på fiskeindustrien
- " 5: Kvinnefelleskap i lokalsamfunn (*ennå ikke etablert*)
- " 6: Kvinnebevegelsen
- Gruppe 7: 6-8 personer som møtes, dels individuelt, dels ad hoc gruppemøter

OPPSUMMERING

NAVFs sekretariat for kvinneforskning har valgt "levetår" og "livsløp" som to samlebegrep som gir uttrykk for forskernes interesser og fellesmål: å skaffe fram informasjon og forklaringer om kvinners situasjon i dagens Norge. Slik forskning er nødvendig for å gjennomføre kvinnepolitiske målsettinger som det i dag hersker stor enighet om. Uten forskning og den nyvinning i forklaringer og informasjon den innebærer, er det fare for at dagens kvinnepolitikk vil medføre store kostnader for alle berørte, snarere enn reell likestilling.

Det er en anerkjent politisk målsetting å utjevne forskjellene mellom kjønne. Dette er kommet til uttrykk i en rekke offentlige utredninger og innstillinger, partiprogrammer og i Regjeringens Langtidsprogram. Her blir det fastslått at:

"2. Regjeringen vil fortsatt arbeide for at kvinner og menn kan ha likeverdige valgmuligheter, og at samfunnsforholdene endres slik at kvinner får større muligheter til selv å velge sin livssituasjon. Flere av kapitlene i langtidsprogrammet omtaler tiltak som vil bedre kvinners muligheter til selv å velge sin livssituasjon. Regjeringen vil fremme nytt forslag til lov om likestilling mellom kjønne.

3. Regjeringens siktemål er å oppnå større likhet i de samlede levekår. Det er grunnleggende for det enkelte menneske å kunne innrette seg ut fra personlige forutsetninger og ønsker."

I sin uttalelse til St.meld. nr. 35 - Om forskningens organisering og finansiering - understreket Likestillingsrådet viktigheten av forskning om likestilling mellom kjønnene:

"For å utvikle et samfunn med reell likestilling mellom kjønnene er det av betydning at vi får materiale som belyser kvinners og menns stilling på alle områder i samfunnet. ...

Likestillingsrådet vil peke på at prinsippet om reell likestilling mellom kjønnene på områder som utdanning, kvinners og menns stilling i familien, i økonomisk politikk og ressurspolitikk er behandlet og utgjør en målsetting i en rekke stortingsmeldinger, lover, læreplaner, offentlige retningslinjer og erklæringer. Økonomisk uavhengighet for menn og kvinner, retten til lønnet arbeid og like muligheter til å delta i samfunnets politiske og demokratiske prosesser er sentrale punkter i disse likestillingsprinsipper og målsettinger.

Likestillingsrådet går ut fra at denne målsettingen må stå sentralt i forskningen om reell likestilling."

I stortingsdebatten om Levekårsundersøkelsen våren 1977 fremmet fire representanter forslag om at det settes igang en undersøkelse av kvinners levekår. Forslaget ble gjentatt våren 1978 og er nå til uttalelse i Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

Støtte for en samlet innsats omkring kvinners levekår i Norge kom også fra representanter for 25 kvinneorganisasjoner som deltok på et kontaktmøte med NAVFs sekretariat for kvinneforskning 30.8.1978.

Gitt den store interesse som eksisterer for dette feltet, håper vi at departementene vil støtte det videre arbeidet med et forskningsprogram om kvinners levekår og livsløp som skissert her.

Vennlig hilsen
NAVFs sekretariat for kvinneforskning

Helga Hernes
leder for styret
(sign.)

Nina Gornitzka
daglig leder
(sign.) "

KVINNER OG INNFLYTELSE

Et lokal-kontekst perspektiv på kvinners og menns samfunnsdeltagelse

av

Siri Gerrard

Ragnar Nilsen

Lisbet Høltedahl

Lise Nordbrønd

Sidsel Saugestad Larsen

Anne Solberg

INNLEDNING

Våren 1978 laget noen forskere/begynnerstillingsansatte ved Institutt for Samfunnsvitenskap (ISV) i Tromsø en prosjektbeskrivelse som vi kalte Kvinner og innflydelse. Det konkrete utgangspunkt for dette arbeidet var at vi søkte om forskningsmidler som del av det planlagte "paraplyprosjekt" ved NAVF om Kvinners levekår og livsløp. I mellomtiden har de som var med på å utarbeide denne beskrivelsen fått sikret finansiering på annet vis, slik at det for såvidt ikke er riktig lenger å snakke om en prosjektbeskrivelse, men heller en idéskisse for videre samarbeid.

Når vi allikevel gjerne vil spre litt informasjon om det notatet vi laget, er det fordi dette også er en oppsummering av noen perspektiver som er felles for flere individuelle prosjekter ved ISV. I løpet av høsten 1978 har vi arbeidet videre med begreper og perspektiver i dette notatet og begynt å sette dette i sammenheng med den empiri som foreligger fra våre forskjellige forskningsprosjekter.

Det vi legger frem her er altså en meget foreløpig "arbeidsrapport". Vi håper imidlertid at den kan gi en ide om noe av det som det arbeides med i Tromsø, og vi inviterer til kommentar og kritikk fra andre som arbeider med tilsvarende problemstillinger.

FELLES FAGLIG RAMME

a) Om behov for forskning om kvinner

I Forskning om kvinner (NAVF 1976) diskuteres de samfunnsvitenskapelige miljøers forhold til kvinnens stilling i samfunnet. Det materialet som legges fram viser at:

1. Slik vårt samfunn er organisert, er kvinners deltakelse og innflytelse i viktige politiske og økonomiske sektorer svak.
2. Den måte forskerrekuttering og prosjektformulering skjer på har medført at det samfunnsvitenskapelige miljø står svakt når det gjelder bl.a.:
 - eksplisitt å forstå kjønn som sosialt fenomen
 - vise hvorfor kvinner får tildelt de oppgaver de utfører i samfunnet
 - forstå hvorfor de ikke reelt har så mye innflytelse som den formelle likestilling i samfunnet skulle tilsi

Det er også fra en rekke andre hold pekt på nødvendigheten av en sterkere innsats i forskning om kvinners livsforhold og påvirkningsmuligheter i samfunnet. Bl.a. har både de som har deltatt i arbeidet med Maktutredningen (Hernes 1976), og en del kritikere av denne (Albrechtsen 1977) pekt på nødvendigheten av å supplere maktutredningsarbeidet med studiet av kvinners levekår og forhold til organisasjons- og sektor-Norge.

Vi finner derfor at behovet for den forskning som her omtales er tilstrekkelig dokumentert. Vi er også av den oppfatning at samfunnsvitenskapen har tilstrekkelige og velegnede analytiske redskaper for å gjennomføre denne forskning.

b) "Lokal-fornuft" - perspektivet

Et felles perspektiv i prosjektene vil være å forstå handlingsvalg som uttrykk for det vi har valgt å kalle "lokal fornuft". Med dette mener vi ganske enkelt å forstå meninger og motiver for handling ut fra det perspektivet de handlende aktørene selv har. Det betyr at vi vil fokusere på handlinger innen ulike felter, lokale politiske prosesser og tradisjonelle samværsformer og

problemløsningsmekanismer som svært ofte ikke fanges opp av formelle kommunale og nasjonale systemer.

Det som ofte skjer er nemlig at initiativ fra lokalplanet fortøner seg ufornuftig i planleggernes og forvalternes øyne. Hvis man har et bedre kjennskap til det offentlige regelverk enn lokal-samfunnsbeboerne har, slik at man altså bruker en offentlig kode, vil lokale utspill, som er forankret i det kvalitativt annerledes lokale regelverk, lett kunne fortøne seg "uforståelig" eller "ustrategisk". Derfor er det mulig at politikere "i beste mening" omsetter det lokale budskap de måtte fange opp, til vedtak som bryter med de prinsipper som lokalsamfunnsbeboernes samarbeid er forankret i.

Vi skal gi noen eksempler som på forskjellig vis belyser manglende forbindelse - noen steder kollisjon - mellom lokale og offentlige prinsipper:

I noen lokalsamfunn ser småbrukerne sine felles interesser best ivaretatt gjennom å få støtte til organisering av felles lagring av grønnsaker. Slik det offentlige gjennom enkelte omsetningsorganer praktiserer reglene, forventes derimot hver enkelt småbruker å ha sitt eget lager. Ofte er dette både arbeidsmessig og økonomisk vanskelig å realisere for småbrukerne som bor et stykke fra markedet. Resultatet vil lett bli at bare de største bruk vil klare seg. (Nilsen 1978 b.).

Lokale organisatoriske trekk gir også grunnlag for at kvinner og menn i en rekke sammenhenger tenker ulikt og velger ulike strategier, f.eks. i forhold til hva som blir viktig for dem på nye arbeidsplasser (Larsen 1978). I et mindre fiskevær, hvor fiskerkoner arbeider i den lokale filetindustri sammen med mannlige filet-arbeidere, finner vi at kvinnene fremmer andre krav i fagforeningen enn mennene og at deres krav ikke blir oppfanget over klubbnivå (Gerrard 1977).

Om en ser på forbruk av offentlige trygdeordninger, så finner en store variasjoner alt etter de strukturelle betingelser som er gitt i den lokale kontekst. I en kommune med stor mangel på

arbeidsplasser for kvinner, er forbruket av utdanningsstønad blant eneforeldre 10 ganger så høyt som i en kommune med stor tilgang på slike arbeidsplasser (30% mot 3%, Nordbrønd 1978). Eneforeldre er således innen sin gitte kontekst aktive problemløsere med hensyn til bedring av egen situasjon.

Og et siste eksempel: I et lokalsamfunn sluttet mennene, enten de var naboer, brødre eller fedre-sønner, gradvis å fiske sammen. I stedet begynte de hver for seg i lønnet arbeid; i byen som pendlere eller som sjøfolk i utenriksfart. Dermed opplevde kvinnene at deres muligheter til å kontrollere og influere mennenes virksomhet (verdier) gradvis ble svekket. Balansen i kvinnenes og mennenes innbyrdes ytelser ble gradvis forskjøvet.

I begynnelsen opplevde mennene overgangen til fast lønnet arbeid som stort sett positiv. Men kvinnene gir åpent uttrykk for at de opplevde de negative sider ved disse forandringer i næringsgrunnlaget. Det kom bl.a. fram ved at de måtte arbeide med å bygge bro over de nye sosiale ulikheter dem imellom, som fulgte med utviklingen. Samtidig støttet de hverandre i å presse mennene til å ta arbeid så nær hjemstedet som mulig. Det at de fortsatt sto ansvarlig for mesteparten av det praktiske og sosiale arbeidet lokalt, gjorde det imidlertid umulig for dem å fremme disse synspunkter utenfor lokalsamfunnet. Det var og er mange steder fortsatt ved kjøkkenbenken og på sanitetsforeningsmøter at deres politiske synspunkter utformes og fremmes. Og vel å merke i deres lokale språk, som det offentlige ikke er programforpliktet til å lære å kjenne. Men vi kan si det slik, at hadde kvinnene fått delta i beslutningsprosessene, så hadde de ikke gått med på å sitte igjen med så mye ansvar alene og så liten reell innflytelse, dvs. mennene hadde bl.a. ikke fått være så mye borte (Holtedahl, i Larsen (ed) 1978).

Det at folks tilpasning i stor grad betinges av økonomiske omstendigheter må således ikke få oss til å overse hvilke oppgaver kvinner utfører av uformell art og hvilke former for innflytelse de forsøker å få. Dette kan bl.a. også fanges opp gjennom å se på hvilke initiativ ulike kvinneforeninger o.l. tar på kommunalt-, fylkes- og nasjonalt plan.

Vi må heller ikke overse andre "usynlige" uttrykk for lokal fornuft, f.eks. at flere småprodusenter slår seg sammen i sitt forsøk på å overleve, uten at de lykkes, og dermed ikke står fram som aktører i den "offentlige politikken". (Dvs. de er usynlige både innen vanlig statsvitenskapelig forskning, og for de sentrale offentlige myndigheter.) Det samme kan en si om kvinner som deltar f.eks. i fagpolitisk virksomhet. Kvinner har ofte en annen rolleutforming og kommer med andre argumenter, er kanskje mer aktive i pausene enn på møtene. Dette kan igjen avspeile en annen form for fornuft enn den som er akseptert i fagforeningen. Det er slike forskjellige uttrykk for lokal fornuft vi er interessert i å fange opp.

Vi vil altså forsøke å dokumentere lokale, uformelle "sosialpolitiske" og "økonomisk politiske" måter å ordne seg på. Disse data kan i neste omgang brukes til en organisering av den offentlige politikk med henblikk på en mer nyansert praksis vis-à-vis ulike lokalsamfunn, i dette tilfelle Nord-Norge som region.

Vi kan utvide dette perspektivet og antyde at de samme trekk (kollisjon mellom lokal samhandlingsform (fornuft) og nasjonal byråkratisk rolleutforming) gjør seg gjeldende på flere områder og for ulike grupper av mennesker. Det gjelder både menn og kvinner hver for seg og sammen. Når det gjelder barn, ser det ut til at lokalkulturelle trekk sammen med nasjonale/strukturelle (skole) bidrar til at gutter og jenter ender opp med å stå relativt ulikt utrustet i forhold til fremtiden og storsamfunnet. At gutter etter endt skolegang fortsetter som deltagere i arbeidslivet medfører bl.a. at de lettere inngår i storsamfunnets sammenhenger som arbeidstakere, og får utdanning, enn tilfellet er for kvinner (Rasmussen 1972, Solberg 1975, Midré og Solberg 1978).

c) Kvinner har mange oppgaver og noen former for innflytelse, men hvilke?

I dagens Norge er det store forskjeller i hvilken innflytelse kvinner har lokalt, dvs. der de bor. Men felles for de fleste kvinner er at deres innflytelse utenfor hushold og lokalsamfunn er svak. I noen lokalsamfunn, særlig der hvor mennene er mye

borte, har kvinner ganske stor innflytelse på utformingen av den lokale kultur og dermed på de premisser som påvirker medlemmenes forhold til det offentlige og det omgivende Norge (Holtedahl 1978, Gerrard 1975, Haugen og Holtedahl 1978, Nilsen 1978 a).

I andre lokalmiljøer, f.eks. drabantbyer, har kvinnene ofte mindre mulighet for å uttrykke sine interesser overfor andre, enn si påvirke de regelverk som er felles for medlemmene, fordi de ikke er der hvor slike regelverk utformes. De må streve for å etablere kontakt og få kjennskap til andre mennesker og for å beskytte familien (Haugen 1978). De deltar sjelden i regelmessige møter med andre beboere. De fleste møteformer er av mer sporadisk art: i en trappeoppgang, på parkeringsplassen. Det konkrete sosiale arbeid de utfører dreier seg i stor grad om å "trygge familien". Dvs. de oppnår i høyden å legge forholdene slik til rette at mennene kan passe jobbene sine og ungene gå på skole.

Det er blitt vist at kvinner, særlig i ansikt-til-ansikt relasjoner, har en viss innflytelse i vårt samfunn (Haavind 1977). Men det som avgjør hvorvidt de får innflytelse i de formelle og politisk viktige sektorer i samfunnet, er hvilke hensyn disse kvinner tar, bl.a. også i sine ansikt-til-ansikt relasjoner. De hensyn de ofte føler de må ta her, går ofte ut på å gi de svakes (barn, gamle, enslige) interesser forrang. Som en grov generalisering kan en si at dette hensynet kommer frem hvor kvinner enn opptrer. Hvis kvinner opptrer i en organisatorisk sammenheng, gjør de det i de organisasjoner som direkte eller symbolsk ivaretar nettopp de oppgaver som kvinnene ser som sine: De er aktive i velferds- og sanitetsforeninger, misjonsforeninger, o.l. hvor hovedbudskapet og den symbolske rammen for arbeidet er: "Du skal elske og ta vare på din neste". De verdsettinger og målsettinger som fremmes gjennom disse nasjonale organisasjoner når imidlertid på ingen måte inn i sektor-Norge eller parti-Norge i noen rimelig grad, først og fremst fordi disse kvinner der glimrer med sitt fravær. Det er heller ikke så vanskelig å skjønne dette. Samhandlingsstilen i sektorielle system og i de lokale organisasjoner hvor kvinner deltar er meget forskjellig (Gerrard 1978).

Gjennom systematisk innsamling av kvalitativt og kvantitativt materiale om kvinners og menns oppgaver i forskjellige bygdesamfunn og forsteder i Nord-Norge, håper vi å kunne belyse årsakene til de mange kvinners og menns lite reelle deltakelse i offentlige beslutningssammenhenger (politisk marginalitet). Gjennom å sammenligne materiale fra forskjellige miljøer, vil vi kunne klarlegge hvilken rolle ulike maktfaktorer (økonomiske, kommunikative etc.) spiller for forhold mellom mennesker innen de enkelte husholdninger, og for forholdet mellom hushold med henblikk på lokale fellesskap (Larsen 1977).

d) Relevans for planlegging

I de siste år er stadig flere områder trukket inn i arbeidet med likestilling. Både det offentlige og forskjellige organisasjoner har tatt initiativ til å forsøke nye virkemidler. Vi ser imidlertid stadig at tiltak for å fremme likestilling kan ha uforutsette og tildels uønskede konsekvenser, bl.a. ved at stadig flere kvinner som går ut i arbeidslivet får nye oppgaver og ansvarsområder, uten at de får adekvat avlastning på de områder hvor de tradisjonelt har hatt ansvar. Dette kan for det første føre til at kvinner får mindre kontroll over de lokale omgivelsene. For det andre blir mekanismene som holder lokalsamfunnene vedlike svekket, og for det tredje vil lokalsamfunnet bli mer avhengig av sektoriell styring og sektoriell problemløsning.

Erkjennelsen av at krav om likhet kan føre til ny ulikhet mht. livssjanser, understreker behovet for at det offentlige må føre en mer nyansert politikk. Gjennom å kunne forutse de ulike konsekvenser av like krav, kan vi bidra til å gi et grunnlag for en mere nyansert offentlig politikk som skal tjene til å fremme folks representasjon i offentlig sammenheng, utligne skjevheter mellom menn og kvinner og bidra til arbeidet med å dra omsorg for sosiale relasjoner og sosiale systemers vedlikehold. Vi vet at hvor sysselsettingspolitikken direkte truer disse lokalkulturelle trekk, sitter folk i helsesektoren og skal skaffe til veie kompensasjon for de tap folk lider (Wadel 1978, Kolberg 1976). Slik innsikt er relevant for de ulike planleggingssektorer: generalplanlegging, landsdelsplanlegging, helse- og skoleplanlegging, for å nevne noen.

EN PRESENTASJON AV DE ENKELTE PROSJEKTER

Det materialet vi samler inn vil dels være preget av en relativt holistisk tilnærming til lokale samfunns sosiale organisasjon og utvalgte fenomener. Noen vil samle inn data fra en rekke lokal-samfunn og dermed oppnå oversikt over aggregering på kommunalt nivå. Vi vil her gi en kort oversikt over prosjektene.

Siri Gerrard (stipendiat NAVF) samler inn data fra to lokal-samfunn som bakgrunn for å forstå kvinners deltakelse i etablerte lokale fellesskap, hushold og nyere interesseorganisasjoner som Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelforbund. Det vil også bli vesentlig å se på forholdet mellom dem, hva slags muligheter og begrensninger deltakelse på de ulike felter legger på kvinners rolleutforming.

Lisbet Holtedahl (amanuensis) er i gang med å utarbeide materiale om kvinners bidrag til lokalkulturelle endringer i et urbanisert bygdesamfunn, bl.a. gjennom å se på forholdet mellom ulike kvinne-generasjoner. I neste fase vil et lignende materiale om menns deltakelse i hushold og lokalsamfunn bli bearbeidet. En studie av sosialisering til mann/kvinne i dette samfunn vil også bli gjort.

Sidsel Larsen (stipendiat NAVF) vil se på kvinners innflytelse på familiers prioriteringer, bl.a. med henblikk på bosted og produksjonsform, belyst gjennom en studie av husholdskarrierer.

Ragnar Nilsen (stipendiat NAVF) vil se på samarbeidet innen hushold og se hvilke samarbeidsformer som dannes mellom ulike produsenter og legge særlig vekt på temaene lokal problemløsning og fremming av lokale krav.

Lise Nordbrønd (sosialkonsulent) holder på med et prosjekt om enslige forsørgeres levkår i Nord-Norge. Hun er opptatt av om denne familieformen representerer en alternativ eller avvikende familieform. Prosjektet har også et aksjonsforskningsperspektiv. Det materiale som samles inn vil kunne gi svar på om det i de enslige forsørgeres situasjon er fellestrekk som gjør det mulig å kjempe for en bedring.

Anne Solberg (stipendiat NAVF) analyserer ulike former for utenom-skolevirksomhet gutter og jenter deltar i i to lokalsamfunn. Hun konsentrerer seg spesielt om slike aktiviteter som kan kalles arbeid. De ulike aktivitetene vil bli analysert ut fra hvilke muligheter til fellesskap mellom ulike aldersgrupper og kjønn som finnes, hva slags lokal innflytelse deltakelse i ulike aktiviteter har og hvilke konsekvenser den har for rekruttering til det lokale arbeidsliv og tilknytning til lokalsamfunnet.

Det ekstensivt og intensivt innsamlede materiale vil kunne bidra til dokumentasjon av kulturell variasjon og dessuten belyse noen mere generelle trekk ved ulike lokalsamfunn i Nord-Norge. Vi kan dermed bidra til å belyse noen sider ved den regionale integrering som har foregått i 70-årene. I første omgang vil det særlig foreligge utsagnsmuligheter når det gjelder kvinners situasjon og rolle som kulturbærere, i alle fall på lokalt nivå. Men både studenter og andre forskere arbeider med prosjekter som vil kunne øke vårt materiales generelle utsagnsverdi, og flere vil komme til. Vi vil i denne omgang henvise til Ottar Brox' veiledningsprosjekt om Regionale Integrasjonsprosesser i Nord-Norge.

LITTERATURLISTE

ALBREKTSSEN, B.: "Menns maktutredning", Kjerringråd nr. 3, 1977
Forskning om kvinner, NAVF 1976

GERRARD, S.: "Arbeidsliv og lokalsamfunn - samarbeid og skille mellom yrkesgrupper i et nord-norsk fiskevær", Tromsø 1975

GERRARD, S.: Referat fra Solidaritetsseminaret, høsten 1977.
Tromsø 1978

HAUGEN, I. og HOLTEDAHL, L.: "Regulering av samvær. Noen forutsetninger for trivsel som planleggerne har vanskelig for å få øye på". Kommer i TSP.

HAUGEN, I.: Om utilgjengelighet, Notat, Oslo 1978

HAAVIND, H.: "Den usynlige makten", Kjerringråd nr. 3, Oslo 1977

HERNES, G. et al.: "Makt og avmakt", Oslo 1976

HOLTEDAHL, L.: "Kan forhold mellom mennesker planlegges?"

Plan og Arbeid 1978

KOLBERG, J. E.: "Hvorfor kom så mange på trygd - og flere enn man forventet?" Tromsø 1976

LARSEN, S. S.: "Hushold - familie. En begrepsdiskusjon". Notat ISV, Tromsø 1977

LARSEN, S. S. (ed): "The Local Unit in a Wider Context". Proceedings of the Third Seminar on Marginal Regions, Tromsø 1978

LARSEN, S. S.: "Husholdskarrierer", Prosjektbeskrivelse til NAVF, Tromsø 1978

MIDRE, G. og SOLBERG, A.: "Lokalsamfunnsutvikling og velferd", Tromsø 1978

NILSEN, R.: "Politikk som aktørstrategiar", Bergen/Tromsø 1978 a

NILSEN, R.: "Politisk deltaking på lokalplan", Prosjektbeskrivelse til NAVF, Tromsø 1978 b

NORDBRØND, L.: "Einsleg forsyntar-prosjektet", Arbeidsrapport til Sos.dept., Tromsø 1976

SOLBERG, A.: "Barn og arbeid", vedlegg til NAVF-søknad, Tromsø 1975

RASMUSSEN, A.: "Lokalkulturens gjennomslagskraft i skolesituasjonen", Arbeidsrapport nr. 7, INAS, Oslo 1972.

Også i Thuen & Wadel (red): "Lokale Samfunn og offentlig planlegging", Univ.forlaget 1978

WADEL, C.: "Trygdeliv og arbeidsliv", Univ.forlaget 1978

ARBEIDSSEMINAR OM KVALITATIVE METODER
I SAMFUNNSVITENSKAPELIG KVINNEFORSKNING

I forbindelse med veiledningsprosjektet "Felleskap, samhold, distanse og konflikt mellom kvinner", vil Harriet Holter i samarbeid med Live Brekke arrangere en ukes arbeidsseminar om kvalitative metoder i samfunnsvitenskapelig kvinneforskning. Tidspunktet er tenkt til 8.-13. oktober 1979, stedet i nærheten av Oslo, og deltakerne bør være ferdige og aktivt arbeidende kvinneforskere.

Foreløpig tenker vi oss at seminaret skal ta opp følgende emner:

1. Erkjennelsesteoretisk og vitenskapsteoretisk grunnlag for metodeproblematikk i samfunnsforskningen.
Eks. avklaring av sentrale begreper som "sannhet", "data", "intersubjektivitet", "representativitet", "sammenlignbarhet". Presentasjon av og diskusjon om ulike teorier om kvantitative og kvalitative metoder.
2. Informasjon om ulike kvalitative metoder brukt i ulike fag: Erfaringer, demonstrasjoner, praktiske øvelser.
Eks. deltakende observasjon, tolkning, kasuistikk. Historie, antropologi, psykologi, sosiologi.
3. Utveksling av erfaringer. Dvs. diskutere metoder og metodeproblemer i egne og andres forskningsarbeider.
4. Innledninger og diskusjon over utvalgte emner.
Eks. tilbakeføring til informanten, kjønn og alder som (feil) kilder i forskningsprosessen, språk, kommunikasjon, tolkning på hvilke premisser?

Vi gjør oppmerksom på at seminaret er i en tidlig planleggingsfase og at alle forslag til endringer og/eller emner som bør tas opp, mottas med takk.

Deltakerantallet på seminaret må bli begrenset. Vi ber likevel alle interesserte om å sende inn det registreringsskjemaet som følger på side 27. Dette til dels for å få oversikten over interessen for et slikt seminar, dels for å få informasjon om hvilke metodeproblemer kvinneforskere rundt om i landet strir med - og dermed om hva det vil være relevant å behandle på seminaret. Hvis interessen er stor, vil vi da i neste omgang drøfte mulighetene for å gjenta seminaret senere, eventuelt et annet sted enn Oslo. Et påmeldingsskjema til dette første seminaret vil bli sendt senere til dem som har sendt inn registreringsskjemaet.

På seminaret i oktober 1979 vil deltakere i veiledningsprosjektet "Fellesskap, samhold, distanse og konflikt mellom kvinner" ha en begrenset fortrinnsrett. Det vil også bli tatt hensyn til en rimelig geografisk fordeling blant deltakerne.

Vi arbeider også med en litteraturliste til seminaret (se side 30) Vi ber om at det føyes til på registreringsskjemaet dersom en kan foreslå annen relevant litteratur til litteraturlisten. Vi regner for øvrig med at deltakerne vil gjøre en del forarbeid ved å lese ulikt materiale som vil bli sendt ut på forhånd.

Vennligst returner det utfylte registreringsskjemaet til Live Brekke, c/o Grastvedt, Carl Jeppesensgt. 28, Oslo 4, innen 15. januar 1979.

Nærmere beskjed om deltakelse, forhåndsarbeid og, hvis mulig, planer om gjentakelse vil foreligge i begynnelsen av 1979.

Med hilsen

Live Brekke Harriet Holter

Til orientering

NAVFs sekretariat for kvinneforskning planlegger å holde en teori- og metodekonferanse i løpet av 1979. Nærmere opplysninger om denne konferansen, som sannsynligvis vil finne sted i slutten av august, kommer i et seinere nummer av Nytt om kvinneforskning.



God Jul



Tegnet av: Britt Haaland

REGISTRERINGSSKJEMA

Arbeidsseminar om kvalitative metoder
i samfunnsvitenskapelig kvinneforskning

Navn

Adresse

Tlf.

Utdanning/yrke

.....

Arbeidssted

Adresse

Tlf.

Tema/prosjekt for tiden:

.....

.....

Noen tidligere forskningsarbeider:

.....

.....

Kan du referere til metodeproblemer i egne arbeider? Hvor?

.....

.....

.....

.....

Kan du påpeke implisitte eller eksplisitte metodeproblemer i andres
arbeider? Hvem/hvor?

.....
Emner/problemer du gjerne vil ha behandlet på seminaret:

.....
Egne arbeider du gjerne vil ha sendt ut på forhånd og/eller dis-
kutert på seminaret:

.....
Kan du tenke deg å produsere et "paper" til seminaret? Foreløpig
tittel:

.....
Kan du tenke deg å holde en innledning på seminaret i plenum eller
i en arbeidsgruppe? Om hva:

.....
Vet du om litteratur som bør føyes til litteraturlisten?

.....
Andre kommentarer:

.....

Litteraturliste

- APEL, m.fl.: "Hermeneutik und Ideologiekritik", Suhrkamp 1973
- AUBERT: "Om metoder og teori i sosiologien" i "Det skjulte samfunn", Pax 1972
- BERGE: "Kvinneperspektiv på sosiologisk forskning - eit fagkritisk bidrag" i "I kvinners bilde", Pax 1977
- BERNARD: "My four revolutions: An Autobiographical History of the ASA" i "Changing Women in a Changing Society", University of Chicago Press 1973
- BLOM: "Kvinnehistorie som forskningsområde" i Hagemann & Blom "Kvinner selv. Sju bidrag til norsk kvinnehistorie", Aschehoug 1977
- DALY: "The Problem, the Purpose and the Method" i "Beyond God the Father", Beacon Press 1973
- FILSTEAD (ed): "Qualitative methodology: Firsthand involvement with the social World", Chicago 1970
- FINK: "Teori - Praksis. Positivistisk, hermeneutisk, kritisk videnskapsteori", GMT 1973
- GARFINKEL: "Studies in Ethnomethodology", Prentice Hall, N.J. 1967
- GOULD: "The Women Question: Philosophy of Liberation and the Liberation of Philosophy" i "Women and Philosophy", Capricorn Books 1976
- HABERMAS: "Vitenskap som ideologi", Gyldendal 1974
- HJORT: "Om å forstå det almene gjennom det særegne" i Holter, m.fl. "Familien i klassesamfunnet", Pax 1975
- HORKHEIMER & ADORNO: "Sociologica 2", EVA 1962
- HORKHEIMER: "Kritisk teori" i Kalleberg (red) "Kritisk teori", Gyldendal 1973
- KUHN: "The Structure of Scientific Revolutions", University of Chicago 1970
- MATHIESEN: "Det uferdige" i "Det uferdige", Pax 1971
- MATHIESEN: "Rett og samfunn", Pax 1977

MELBY: "Kvinnehistorie - Hva og hvordan? En omtale av
"Kvinner selv ..." i "Kjerringråd", nr. 3, 1978

MIES: "Methodische Postulate zur Frauenforschung - dargestellt
am Beispiel der Gewalt gegen Frauen", stensil, Universität
Bielefeld 1978

SCHATZMANN & STRAUSS: "Field research Strategies for a natural
Sociology", N.J. 1973

SLAGSTAD (red): "Positivism Dialektikk Materialisme",
Universitetsforlaget 1976

ÖSTERBERG: "Forståelsesformer", Pax 1972



KVINNER OG JORDREFORM I MATAPUQUIO, PERU

Kvinneforskning innen sosialantropologi - et eksempel

av

Sarah Skar

Det følgende er en kortfattet oversikt over mitt sosialantropologiske feltarbeid i de sørlige Andesfjellene i Peru. Hensikten med prosjektet var å studere Quechua-indianske kvinners rollemønstre. Det ble særlig lagt vekt på å vurdere forandringer i rollemønstrene som kunne være forårsaket av den peruanske jordreformen.

Perus jordreform

I 1968 tok de militære makten i Peru. Hovedelementet i den ideologi som ble lagt til grunn for kuppet var et samfunn bygget på en modell av inkariket fra tiden før spanierne kom. Denne modellen var basert på at de øvre klassene hadde privat eiendomsrett til jord, mens massene ordnet seg etter et kollektivt mønster. Jordreformloven ble det viktigste redskap regjeringen hadde til å gjennomføre og gjeninnføre den inkaske samfunnsmodellen, eller inkaplanen som den ble kalt.

Jordreformen ble satt i gang i tre trinn: først på kysten, deretter i sierraen eller høyfjellene og til slutt i selvaen eller jungelen. Hensikten var å gi tilbake alt land som var tatt fra indianerne etter 1920. Indianerne skulle også få rettigheter til land som tidligere var blitt klassifisert som "ubesatt". I tillegg skulle indianerlandsbyene ha rettigheter til irrigasjonsvann og - etter teorien - danne produksjonskooperativer, der landsbyens land ble felleseie; noe som enda ikke har skjedd. Etter regjeringens mening ville dette gjenskape det kooperative systemet, som var en arv fra inkaene og som fremdeles praktiseres i sierraen. Ekspropriert land ble inkorporert i dette systemet som kooperativer, med medlemmer fra indianerlandsbyene. I noen tilfeller ble hele det eksproprierede landområdet gitt kollektivt til alle

medlemmene i en landsby. Som oftest fulgte en imidlertid et mønster, der hver enkelt indianer som ville delta måtte søke om opptak som kooperativt medlem. Regjeringen satte deretter i verk en rekke tiltak for å øke produksjonen - og dermed leve-standarden - for de indianerne som deltok i kooperativene.

Indianerne fra landsbyen Matapuquio, hvor jeg oppholdt meg i mer enn et år, hadde tradisjonelt arbeidet på godset Pincos. Ved jordreformen ble dette godset ekspropriert, og man dannet et kooperativ med individuelt medlemskap. Den tradisjonelle produksjonen av sukkerrør som ble presset og destillert til alkohol, fortsatte etter de samme metoder som før, men selve administrasjonen av kooperativet ble nå overlatt til medlemmene. Den årlige fortjenesten ble også delt mellom dem.

Lokalsituasjonen

Indianerlandsbyen Matapuquio befinner seg i provinsen Andahuaylas i departementet Apurimac i det sørlige Peru. Min mann og jeg valgte å gjøre feltarbeide i denne landsbyen av flere grunner. Jeg skal nevne noen. Landsbyen ligger i et meget isolert område som stort sett har vært ubeskrevet etnografisk sett. Området er også kjent for sine indianeropprør og for voldssomme landokkupasjoner. De kjente indianerreisningene som Hugo Blanco ledet i La Convention-området tok til like ved grensen til provinsen Andahuaylas. Området er et eksempel på en selvstendig indiansk holdning som overlever innenfor et system med mange uløste jord- og eiendomsproblemer. Matapuquios status som selvstendig indiansk indianerlandsby (comunidad) spilte også en rolle i vårt valg av område. Gjennom tidene var det meste av landsbyens jord blitt lagt under godset Pincos. Men innbyggerne hadde klamret seg fast til noe, slik at deres avhengighet av Pincos bare var delvis, mens den i nabolandsbyenes tilfelle var fullstendig. Om en indianer ville arbeide på godset (nå kooperativet), ble dermed avhengig av et valg som den enkelte måtte treffe ut fra de mulighetene han hadde i landsbyen. Pincosgodset var før reformen også det mest innbringende godset i hele Apurimac, noe som gjorde situasjonen spesielt interessant. I tillegg var Pincos/

Matapuquio-situasjonen relativt ukomplisert for oss fordi alle de indianske arbeiderne på godset kom fra én og samme landsby.

Både kooperativets og landsbyens geografiske beliggenhet spiller en viktig rolle for forståelsen av jordreformens innvirkning på den indianske befolkningen, og derved også på kvinnes rollemønstre under disse forandringene. Kooperativet Pincos befinner seg i bunnen av en dyp og meget bratt dal. Elven i dalbunnen irrigerer kooperativets sukkerrørmarker, som ligger på ca. 1500 meters høyde. De første husene i indianerlandsbyen ligger langs fjellsiden i ca. 3000 meters høyde, og fortsetter opp til ca. 3800 m over havet. Landsbyen er spredt ut langs en sideelv av Pincos-elven for å dra nytte av det sporadiske vannet som finnes der, i et ellers meget tørt land. Fra 3800 meter og oppover finner en landsbyens beiter og potetåkre. Over 4000 meter fortsetter vidde (puna) fremdeles oppover mot snøkledde fjell i det fjærne.

De øvre delene av fjellene var blitt ekspropriert av godseieren før 1920. Disse ble ikke gitt tilbake til landsbyen ved jordreformen, men kom under kooperativets rådighet. Tidligere hadde landsbyboerne måttet arbeide på godset for å få tilgang til tilstrekkelig beitemark og potetåkerland. Etter reformen fortsatte dette systemet, slik at alle som periodevis arbeidet på kooperativet nå fikk tilgang på land i høyfjellene, selv om de ikke var medlemmer i foretakendet. Det ble overholdt en vag regel om at en "viss" innsats i kooperativet var alt som måtte til.

Landsbyen Matapuquio er i seg selv delt i to deler, en øvre del (Janan) og en nedre del (Hurin). Todelingen er geografisk, idet en dyp dal deler landsbyen i to. Men delingen har også en sosial side, ettersom landsbyens sosiale organisasjon er fundamentalt dualistisk og basert på en slik todeling. Dette blir reflektert i mange aspekter ved slektskapsforhold, lederskap, religion, etc. Både den øvre og den nedre bydelen har f.eks. sine egne varayocs (lederskaps-representanter) og sine egne skoler for barn. En statistisk analyse av et slektskapsmateriale har vist at ca. 73% av giftemålene foregikk innen egen halvdel, dvs. at begge partnere var derfra. Det viktigste når det gjaldt

todelingen var likevel kanskje at landsbybeboerne selv forsto sin situasjon som en todelt realitet, med rivalisering og til dels fiendskap mellom de to delene.

Kvinnenes tradisjonelle rolle i Matapuquio

Kvinnens stilling er først og fremst influert av Quechuaenes bilaterale slektskapsystem. Det grunnleggende prinsippet ved bilateralt slektskap er at fars og mors familie blir betraktet som like viktige. En understreker lateralitet og ikke linealitet, hvilket betyr at slektskap blir regnet etter søskengrupper; ens egen, ens foreldres og ens besteforeldres med de respektive avkom av disse. Etter giftemål kan en bosette seg enten matrilineært eller patrilineært. Dette ser ut til å være avhengig av den relative økonomiske situasjonen blant de familiene som blir involvert. Kvinner og menn arver også fra begge sine foreldre, noe som betyr at en kvinne trer inn i ekteskapet med husdyr og jord som utelukkende blir betraktet som hennes egen eiendom. Forholdet mellom mann og kvinne blir derved ofte influert av hvor mye materiell rikdom hver partner bringer med seg inn i ekteskapet.

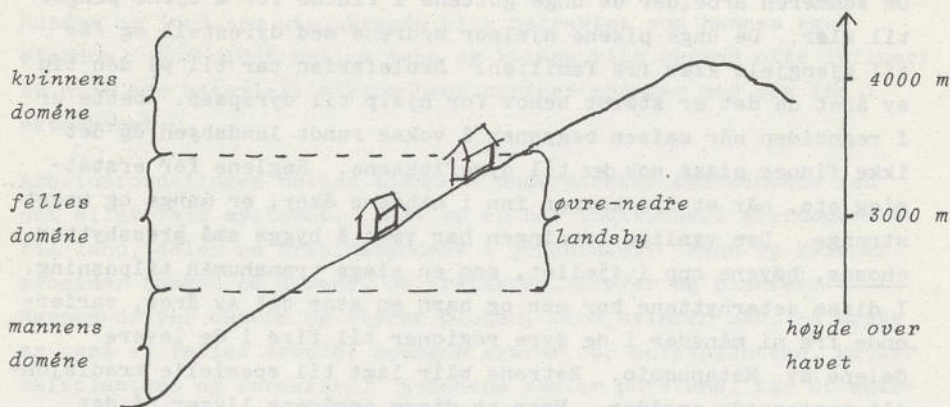
Arbeidsfordelingen mellom kjønnene understreker prinsippene ved det bilaterale systemet. Selv om en har individuell eiendomsrett til land, deler en arbeidsbyrdene i jordbruket. Menn og kvinner arbeider sammen på åkrene, de irrigerer, pløyer og planter. Mannen driver oksene og styrer plogen, mens kvinnen sår. Å høste er også et felles arbeid; mennene graver opp potetplantene, kutter maisplantene og kornakset. Kvinnene samler potetene, tar ut maiskolbene og skiller kornet fra akset. Etter innhøstingen lagrer kvinnene alle produktene i et rom i huset der bare kvinner kan gå inn. Avlingen deles i tre deler: noe skal brukes til konsum, noe skal brukes som byttevarer og en tredjedel blir lagt til side for å brukes som basis for neste års avling. Dette er kvinnens arbeid. Hun har den siste og avgjørende kontroll over all avling.

Mens det meste av jordbruksarbeidet langs den midtre delen av fjellsiden fordeler seg likt mellom kvinner og menn, er gjeting av dyr på fjelltoppene i høy grad kvinnens doméne. Barn og ungdom

i alle aldre hjelper til i dette arbeidet. Hver morgen drar kvinnene opp i høylandet og kommer først hjem til landsbyen når kveldsmåltidet skal forberedes. Det er bare kvinner som får lov til å melke og til å lage ost av melken. Gjennom dyreholdet kan kvinnen skaffe seg penger. Dyr er nemlig salgsvare som betales i penger, mens jordbruksvarer vanligvis bare utveksles mot andre jordbruksvarer. Det er mais som fungerer som byttmiddel og standard. Mens jordbruksvarene stort sett byttes innen landsbyen og dalen, blir dyr ofte solgt til nærliggende byer som Huancarama og Andahuaylas. Det er gjennom å forvalte en møysommelig opparbeidet dyreflokk at enker kan få dekket sine pengebehov og at mødre skaffer nødvendig kapital når barna skal giftes bort eller når de selv skal være gudmor (padrina) for en landsbyfest. Den tilsvarende maskuline aktivitet er i dette tilfelle å arbeide for lønn på godset/kooperativet.

Om sommeren arbeider de unge guttene i Pincos for å tjene penger til klær. De unge pikene hjelper mødrene med dyrestell og får til gjengjeld klær fra familien. Skoleferien tar til på den tid av året da det er størst behov for hjelp til dyrepass. Dette er i regntiden når maisen begynner å vokse rundt landsbyen og det ikke finnes plass nok der til dyreflokkene. Reglene for erstatning etc. når et dyr kommer inn i naboens åker, er mange og meget strenge. Den vanlige løsningen har vært å bygge små gresshytter, chosas, høyere opp i fjellet, som en slags transhuman tilpasning. I disse seterhyttene bor mor og barn en stor del av året, varierende fra ni måneder i de øvre regioner til fire i de lavere delene av Matapuquio. Setrene blir lagt til spesielle tradisjonelt avgrensede områder. Noen av disse områdene ligger på det tidligere godset Pincos jord. Dette betyr at menn fra disse familiene må arbeide i Pincos for å opprettholde sine rettigheter. Setrene er ordnet etter et matrilineært prinsipp, der en kvinne gjeter sammen med sin mor, morens søstre, sine egne søstre og morens søstres døtre. Når en ser oppover fjellsiden, vil en finne at setrene ligger spredd etter dette matrilineære prinsippet. De kvinnene som har setre ved siden av hverandre, hjelper hverandre med å passe dyr, og de samarbeider i matstellet. De utgjør i virkeligheten en intim sosial gruppe knyttet til seterlivet og i opposisjon til de farlige, åndebeboede fjelltoppene nær ved.

Kvinnene skifter om å overnatte på setra. I landsbyen og på åkrene er de redde for å bli bestjålet og synes det er best at noen bestandig er i huset for å ta vare på tingene der. Samtidig må noen også være på setra for å passe dyreflokken. Derfor er man avhengig av eldre døtre som kan dele ens byrder. Hele tiden foregår det mye flytting mellom setrene og landsbyen. Det er også mye trafikk på stiene mellom landsbyen og dalbunnen, der de fleste menn arbeider hele uken uten å komme hjem. Mennene bor i små rom som de får tildelt, der det ikke er plass nok til de unge guttene som ofte arbeider som ekstrahjelp. Rommene er så trange og dårlige at også en del av de eldre mennene ikke får plass eller ikke har lyst til å bo i dem. Om kvelden kommer derfor noen av mennene opp fra mannens doméne - dalbunnen, mens kvinnene kommer ned fra sitt doméne - fjellet, for å møtes i landsbyen som er felles.



Jordreformen og dens innvirkning

Jeg understrekte tidligere den dualistiske organisasjonen i Matapuquio fordi denne spiller en viktig rolle når jeg nå skal analysere jordreformens konsekvenser for kvinnens rollemønster i landsbyen. Det er en stor forskjell på den årlige jordbruks-syklusen i den øvre og nedre landsbyen, noe som i høy grad er med på å bestemme folks atferd i de respektive landsbydelene. Fordi den øvre bydelen ligger høyere opp i fjellsiden hvor det er kaldere, må en her plante mais tre til fire måneder tidligere enn i den nedre bydelen. Maisåkrene ligger vanligvis rundt husene i

landsbyen. Mens maisåkrene gror, flytter en med buskapen til sin chosa (seter) for å holde dyreflokken vekk fra åkrene. Dette betyr at familier i den øvre landsbyen som oftest må være borte fra landsbyhusene sine nesten trefjerdedeler av året, mens familier i den nedre bydelen er borte en meget kortere tid.

Den øvre landsbyen grenser til store områder av ubenyttet kooperativt land og har tilgang til mye "gratis" land, det meste beitemark eller potetland. Dette har betydd at en finner flere dyr og mer land pr. familie i den øvre landsbyen enn i den nedre. Arbeidsbyrden for kvinner er også proporsjonalt større. Mer jord pr. familie har gjort at mannen tidligere kunne stå friere i forhold til godset. Dette har resultert i at det er færre menn fra den øvre landsbyen som er medlemmer i kooperativet. I den nedre landsbyen er det stor mangel på jord. Langt flere av mennene her ble medlem av kooperativet. Reglene i kooperativet er slik at bare medlemmer deler det årlige utbyttet. Ved den første profittutdelingen i 1976 fikk medlemmene nesten fordoblet sin årlige inntekt. Dette resulterte i en forandring i den relative levestandard mellom de to landsbydelene. Den nedre bydelen har plutselig fått en sterkere posisjon pga. sin høyere deltakelse i kooperativet.

Konklusjon

Den peruanske jordreformen har vært helt forskjellig fra Kubas reform, i den forstand at Peru ikke har holdt det som noe mål i seg selv å mobilisere kvinnene. Deres deltakelse har i høy grad vært indirekte. I Matapuquios tilfelle har jordreformen fått forskjellig virkning for kvinnene i den øvre og i den nedre landsbydelen. Dette henger sammen med forskjeller i mennenes deltakelse i kooperativet.

Vi så at levestandarden gjennom jordreformen ble bedret i den nedre landsbyen. Men dette betyr ikke at kvinnes situasjon ble bedre. Kvinnen i den nedre landsbyen ser ut til å få en mer avhengig stilling etter hvert som hennes tradisjonelle rolle innskrenkes. Hun må stadig gjøre mer og mer av det arbeidet som tidligere var fordelt på mann og kvinne, fordi mannen er opp-tatt i kooperativet. Hun må kutte ned på den tiden hun

bor i chosa-en, ved å begrense husdyrbestanden og heller passe dyrene i nærheten av landsbyen. Pengeinntektene fra kooperativet er stigende. Det ser ut til at det første området en da omorganiserer er husdyrholdet, som tidligere ga kvinnen tilgang til egne pengeinntekter. Kvinnen i den nedre bydelen blir derved stadig mer økonomisk avhengig av mannens inntekter, samtidig som hun også får større arbeidsbyrde som sentrum i et matrifokalt hushold.

FEMINIST REVIEW

Nytt tverrvitenskapelig kvinnetidsskrift

FEMINIST REVIEW, som kommer med sitt første nummer i januar 1979, skal inneholde artikler om teoretiske og praktisk-politiske spørsmål som angår kvinner. Tidsskriftet utgis i London av et kvinnekollektiv, som gjør det meste av redaksjons- og publiseringsarbeidet selv og som er i ferd med å opparbeide et nettverk av kontakter på landsbasis. Tidsskriftet er åpent for ikke-engelskspråklige bidrag, f.eks. skandinaviske. Kontaktperson i Norge er Annika Snare, Institutt for kriminologi og strafferett, UiO.

Prisen for årsabonnement (3 nummer med omkring 112 sider pr. nr.): £ 3,50. Løssalg: £ 1,50. Institusjonsabonnement: £ 10,- pr. år. Interesserte kan skrive til:

THE FEMINIST REVIEW (subscriptions), 65 Manor Road, London N 16

NORSK STATSVITENSKAPELIG FORENING'S VIDEREUTDANNINGSKONFERANSE 1978
Referat fra Videreutdanningskonferansens gruppe II: KVINNER OG ARBEID

av

Beatrice Halsaa

Norsk Statsvitenskapelig Forening har i mange år arrangert en såkalt Videreutdanningskonferanse. Kvinnegruppen(e) på statsvitenskap i Oslo har i alle år diskutert mulighetene for å bruke denne konferansen til å styrke kvinnepolitiske emner rent faglig, og til å øke rekrutteringen av kvinner til faget. Det har imidlertid alltid vært stor uenighet om hvilken fremgangsmåte som var mest hensiktsmessig: egne kvinnegrupper under konferansen, eller integrering i de tradisjonelle gruppene. I 1976 tok Videreutdanningskonferansen for første gang opp et rent kvinnepolitisk tema: "Kvinneres stilling i studiet av makt og Maktutredningen", som ett blant flere innledningsforedrag i forbindelse med studiet av makt. På denne konferansen var det flere kvinner til stede, blant annet som følge av at Norsk Statsvitenskapelig Forening subsidierte studenter som ønsket å delta. Kvinnegruppa hadde på forhånd gått inn for at kvinne deltakelsen på konferansen skulle foregå "integrert", altså ingen ren kvinnegruppe. Det som imidlertid skjedde, var at kvinnepolitiske synspunkter og argumenter i veldig liten grad kom fram under gruppearbeidet etter plenumsforelesningene. Blant annet som resultat av denne erfaringen, ble det fra foreningens såvel som fra Videreutdanningskonferansens styre, vedtatt å ha et eget kvinnepolitisk tema for en av arbeidsgruppene på konferansen i 1978. Temaet for gruppa ble "Kvinner og arbeid", og hovedpoenget var å samle folk som var spesielt interessert i kvinneproblematikk, samt å få formidlet og diskutert innholdet i noen av de hovedoppgaver som er blitt skrevet ved statsvitenskapelige institutter de siste åra. Det følgende er et kort referat fra Videreutdanningskonferansens gruppe "Kvinner og arbeid", (også trykket i "Statsviteren").

Gruppen hadde 12 deltakere, hvorav 5 studenter og 2 menn. Fire artikler basert på hovedoppgaver i statsvitenskap var sendt ut på forhånd:

VALLA, Gerd-Liv: "Likelønnens elendighet", med hovedvekt på en kritisk gjennomgang av "systematisk arbeidsvurdering" som metode for å oppnå likelønn.

BENTERUD, Marit: "Sykepleieraksjonen -72", en oversikt over aksjonens bakgrunn, hendelsesforløp og oppnådde resultater.

NICOLAYSEN, Berit: "Politikk og yrke" (hovedoppgavetittel var "Kjønn som politisk ressurs"), en presentasjon og drøfting av et empirisk materiale om forholdet mellom politisk aktivitet og yrke, hentet fra Trondheim bystyre 1972-75. (Deler av materialet vil bli presentert i en bok om Kvinner i kommunalpolitikken, red. Torild Skard, planlagt utgitt våren -79.)

FREDRIKSEN, Sissel: "Om distriktspolitiske kvinneproblemer generelt, og om offentlig norsk distriktspolitikk i særdeleshet." En sammenlikning av "distriktskvinner" og "sentrumskvinner" m.h.p. sysselsettingsvilkår (økonomiske vilkår), offentlig-politiske styringsvilkår og kvinnepolitiske bevisstgjøringsvilkår, og en kritikk av offentlig distriktspolitikk fra et kjønnspolitisk perspektiv. (S. Fredriksens hovedoppgave er under bearbeiding for utgivelse på Univ.forlaget i løpet av -79.)

To innlegg om kvinnelige statsviteres arbeidssituasjon ble lagt fram muntlig: Jannecke van der Ros Schive tok utgangspunkt i kvinnelige studenters arbeidssituasjon, mens Mette Quartrup snakket ut fra egne erfaringer som ansatt i forsknings- og undervisningssektoren. (Innlegget planlegges trykt i "Statsviteren".)

Diskusjonene i gruppa etter de forskjellige innleggene var livlige og friske, og understreket fra ulike synsvinkler de politiske aspekter ved kvinners arbeidsvilkår. Det var bred enighet om nytten av å kunne diskutere kvinnepolitiske temaer uten alltid å måtte starte på "bar bakke" i forhold til kolleger. Det var verdifullt å få kommentarer på hovedoppgavene, og det var fint å treffe kvinnelige statsvitere fra ulike miljøer. Særlig nyttig var det for dem som holder på med kommunalpolitiske prosjekter. Diskusjonen omkring separate kvinnegrupper kontra integrering ble vi ikke ferdige med denne gangen heller, men jeg tror det var stemning for integreringsforsøk til neste år, og så eventuelt egen gruppe deretter.

AKTUELLE LIKESTILLINGSSPØRSMÅL BLANT UNGE MENNESKER

Likestillingsrådets kontaktkonferanse med organisasjonene

Geilo, 21.-22. november 1978

Likestillingsrådets årlige kontaktkonferanse med organisasjonene - den 7. i sitt slag - samlet i år mellom 60 og 70 deltakere, blant disse representanter fra en rekke ungdomsorganisasjoner.

En undersøkelse Likestillingsrådet har foretatt - Likestilling blant Ungdom, April 1978 - viser at det fremdeles er forskjeller mellom unge jenter og gutter i valg av utdanning, i yrkesdeltaking, i vilkår i arbeidslivet og når det gjelder forpliktelser i hjemmet. Dette er forskjeller som får konsekvenser for den voksne kvinnes og manns rolle og stilling i samfunnet. Hensikten med konferansen på Geilo var å prøve å belyse årsakene til disse forskjellene og drøfte de offentlige tiltak som finnes og mulige nye tiltak som kan tenkes å skape mer likestilling blant unge mennesker.

Konferansen foregikk dels i plenum med innledningsforedrag, panel-innlegg og diskusjoner, dels i arbeidsgrupper. Blant de mange og omfattende spørsmål som temaet ungdom og likestilling reiser, hadde en denne gang valgt å fokusere på gutters og jenters oppvekstvilkår, på yrkesutdanning, på de offentlige myndigheters likestillingstiltak og på arbeidsdelingen i hjemmet.

Kari Vangsnes presenterte Likestillingsrådets undersøkelse, med særlig vekt på områdene utdanning, arbeidsliv og ekteskap/familie-stifting. Det bildet som denne utredningen tegner av gutters og jenters liv i dag dannet bakgrunn for Eva Nordlands foredrag:

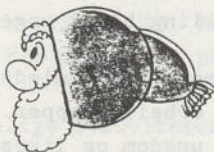
"Hvem bestemmer over Liv og Petter? Ungdom og oppvekstmiljø." Nordlands framstilling tok utgangspunkt i Ungdomsutvalgets langvarige arbeid. Området yrkesutdanning ble særlig tatt opp i paneldebatten "Møter jenter i vår tid spesielle vansker når de skal ta yrkesutdanning?" Audun Edwardsen, Forbruker- og administrasjonsdepartementet, redegjorde for de offentlige myndigheters likestillingstiltak i foredraget: "Hvilke muligheter har myndig-

hetene gitt unge mennesker til å praktisere likestilling. Hva betyr Likestillingsloven for likestilling blant unge?" Arbeidsdelingen i hjemmet sto i fokus for det panel som drøftet:

"Arbeidsdeling i hjemmet blant unge mennesker. Har myndighetene muligheter til å skape større likestilling mellom kvinner og menn i familien?" En avsluttende debatt tok for seg: "Hva gjør de politiske ungdomsorganisasjonene for likestilling mellom unge kvinner og menn?"

Vi viser for øvrig til rapport som Likestillingsrådet utarbeider fra konferansen.

N.G.



SEMINAR OM KVINNER I U-LAND

Sanner Pensjonat, 6. og 7. desember 1978

NAVFs sekretariat for kvinneforskning inviterte 6. og 7. desember i år til et seminar der forskning om kvinners stilling i utviklingsland var satt på dagsordenen. Møtet, som var det første initiativ sekretariatet har tatt på dette området, strakk seg over en og en halv dag og hadde samlet omkring 35 deltakere.

Hovedformålet med seminaret var å la forskere som enten selv driver forskning eller som har vist interesse for feltet, komme sammen for å diskutere hvilke tema som anses som særlig viktige innen u-landsforskning og på hvilken måte sekretariatet kan bidra til å fremme slik forskning.

Det finnes i dag ikke noe forum for slike drøftinger. Programmet for seminaret ble derfor satt opp med tanke på å gi bred plass til utvekslinger av synspunkter og erfaringer og til å ta opp en debatt om hva slags samarbeidsformer en kan tenke seg på dette området i tida framover.

"Kvinner i u-land" er selvsagt en svært vidtfamnende og upresis merkelapp å sette på et kort seminar som har som mål å drøfte sider ved forskning omkring kvinners situasjon i andre deler av verden. Når sekretariatet likevel valgte "Kvinner i u-land" som samletittel for møtet på Gran, var det for å markere interesse for et viktig forskningsområde og for å komme i kontakt med og hente impulser fra et så bredt spekter av samfunnsvitenskapelige forskningsmiljøer som mulig.

Den første kvelden var satt av til å la deltakerne bli kjent med hverandres arbeid. De fleste hadde på forhånd - i stikkords form - sendt inn en kort orientering om eget arbeid/interessefelt.* Presentasjonsrunden på seminaret ble lagt inn for å få fram et noe mer utfyllende bilde av den virksomhet som er i gang eller under planlegging. Det ble også redegjort for sekretariatet og dets

arbeid. Som nevnt var dette det første framstøt fra sekretariatets side på feltet u-landsforskning. Sekretariatets eneste kontaktpunkt til forskningsmiljøer i utviklingsland er den afrikanske kvinnelige forskerorganisasjonen AAWORD - en kontakt som fremdeles er svært perifer. Med andre ord: mange oppgaver ligger foran oss - både når det gjelder forskning og kontaktarbeid.

** Nytt om kvinneforsknings rolle er å være informasjons- og kontaktformidler. Vi gjengir derfor nedenfor deltakerliste til u-landsseminaret med "stikkords-orienteringene".*

BACKER, Berit Inst. for fredsforskning	Familie/hushold/kvinner - Jugoslavia/Albania
BRANDTZÆG, Brita India	Lokal matproduksjon. Kvinner og teknologi. India.
BREKKE, Live Inst. for sosiologi, UiO	Kvinner/kvinnekamp i Latin-Amerika. Latinamerikanske flyktninger i Norge.
DIGERNES, Turi Hammer Chr. Michelsens inst. Bergen	De fattiges energibruk i halvtørre områder. Kontakt med kvinnene, som er de direkte konsumenter.
DYRHAUG, Anne Greta Inst. for sosialantropologi, UiO	Bondekvinnerns arbeid, status og innflytelse
GORNITZKA, Nina NAVFs sekretariat for kvinneforskning	
GULBRANDSEN, Evelyn Utbildning för bistands- verksamhet, Stockholm	Kvinnerns politiske deltakelse i samfunnsutviklingen. Opphold i Latinamerika fra 1979.
HAUGEN, Inger Inst. for sosialantropologi, UiO	Drabantbymiljø: nettverk, koder og fysisk struktur
HEIBERG, Turid Inst. for fredsforskning	Turisme og utviklingsland
HELSING, Elisabeth Inst. for ernæringsforskning, UiO	Barneernæring, internasjonale perspektiver og matvarehjelp
HERNES, Helga INSS, Bergen - NAVFs sekr. for kvinneforskning/styrets leder	Norske kvinners deltakelse og representasjon i den offentlige politikken

HØIVIK, Tord Inst. for fredsforskning	Informasjonssøking om kvinner i u-land
JONSVIK, Eli Sosialantropologisk inst., UiB	Kvinneres rolle som forsørgere i Botswana
JØRGENSEN, Kirsten Inst. for utviklingsforskning København	Drikkevandsprosjekters betydning for kvinner i landområderne i Indien, Bangladesh, Kenya og Tanzania
KRAMER, Unni Poulsson Inst. for sosialantropologi, UiO	Feltmateriale fra Soweto, Sør-Afrika. Kvinner og hushold. Matrifokalitetsproblemet.
LARSEN, Bente Rød Sosialantropologisk inst., UiB	Utvikling av kjønnsroller i et portugisisk småbrukersamfunn
LUND, Ragnhild Geografisk inst., UiB	Kvinneres levkår i Mahaweli-området i Sri Lanka
MELHUS, Marit Inst. for sosialantropologi, UiO	Feltarbeid i Argentina. Prøveforelesning: "Nyere perspektiver på antropologisk kvinneforskning"
MOLANDER, Cecilia Utrikespolitiska inst., Stockh.	"Kvinner i Vietnam" SAREC
OLLESTAD, Ann Inst. for statsvitenskap, UiO	Integrering av kvinneperspektivet i utviklingsteori
PAUSEWANG, Siegfried Chr. Michelsens inst., Bergen	Kvinner i Etiopia under jordreformen
REITHER, Maj Vogt Sosialantropologisk inst., UiB	"Sosialt miljø og planleggingsvirksomhet." Antropologisk kvinneseminar, UiB.
ROGNLIEN, Turid K. Inst. for fredsforskning	Ernæring/mat i Bangladesh
SALVESEN, Mette Marie Sosialantropologisk inst., UiB	Pakistanske kvinner og deres tilpasing til det norske samfunn
SKJØNSBERG, Else NORAD	To landsbystudier, Sri Lanka og Zambia
SOLHEIM, Jorunn Inst. for sosialantropologi UiO	Litteraturseminar våren 1979 i antropologisk kvinnelitteratur
STORDAHL, Vigdis Inst. for samfunnsvitenskap Tromsø	Den samiske kvinnens situasjon. Opphold i Mexico

STØLEN, Kristi Anne
Inst. for landbruksøkonomi,
NLH

Endringer i kvinnens stilling i
forbindelse med modernisering i
jordbruket.

TALLE, Aud
Socialantropologiska inst.,
Stockholm

Arbeidsdeling og kjønnsroller og
forandringer i disse hos nomade-
folket maasai i Kenya.

TORNES, Kristin
INSS, UiB

Kvinner, utdanning og livsløp

TSCHUDI, Aadel Brun
Geografisk inst., UiO

Kinas agrare folkekommuner m.m.

WIKAN, Unni
Etnografisk museum, Oslo

Doktorgradsarbeidet: "Behind the
Veil in Arabia - Women in Oman".

Vi kommer tilbake med referat fra hovedinnlegg og debatt på
seminaret i neste nummer av Nytt om kvinneforskning.



PUBLIKASJONER INNKOMMET TIL REDAKSJONEN

Bøker

U-LANDS KVINNAN, situationen i sex länder. Informationsbyrå SIDA, Stockholm, 1975

GRENNESS, Ragnhild (red): Hvis husmoren ikke fantes. Pax 1978

Hovedoppgaver/Magistergradsavhandlinger

BRANDT, Ellen: Kvinner i butikk. En sosiologisk undersøkelse av ekspeditriseyrket. Inst. for sosiologi, UiO 1978 (hovedoppgave)

SØRENSEN, Knut H.: Kvinners arbeidsmiljø. Inst. for industriell økonomi og organisasjon, NTH 1976 (hovedoppgave)

KJØLSRØD, Lise: Lokalsamfunn og kvinnearbeid i endring - om urbaniseringsprosessens konsekvenser for kvinners yrkesarbeid. Inst. for sosiologi, UiO 1978 (magistergradsavhandling)

Rapporter/prosjektnotater

KVINNOHISTORISK ARKIV, förteckning över nyutkommen litteratur. Göteborgs universitetsbibliotek 1978:3

Synspunkter på UHÅ:s jämställdhetsprogram, UHÅ-rapport 1978:16
Forskning om jämställdhet, rapport från UHÅ:s konferens i Uppsala 8.-9. maj 1978, UHÅ-rapport 1978:22

HØIVIK, Tord: Information technology and peace research, PRIO-publication P-9/78, Inst. for fredsforskning, Oslo

HØIVIK, Tord: Informasjonssøking: en innføring for samfunnsvitere. Inst. for fredsforskning, Oslo

FAKTA OM LIKESTILLING, Likestillingsrådet 1978

KVINNEREPRESENTASJONEN I FORRETNINGSBANKENES REPRESENTANTSKAP, Likestillingsrådet 1978

FORSKNING OG UTVIKLINGSSARBEID, bevilgninger over statsbudsjettet 1979, Forskningsrådenes samarbeidsutvalg 1978

STATSBUDSJETTET 1979, en oversikt over bevilgningsforslag, nye stillinger og prinsipielle utsagn som berører universiteter og høyskoler og institusjoner med forskning. NAVF's utredningsinstitutt, Notat nr. 2/1978

INAS Arbeidsrapport: Do the well-educated still defer gratifications? Inst. for samfunnsforskning, UiO, memorandum no. 17/1978

RØDSETH, Asbjørn og TITLESTAD, Kristin D.: Kvinner i industrien - forprosjektrapport. Industriøkonomisk institutt, Bergen, Arbeidsrapport nr. 14/1978

SØRENSEN, Knut H.: Lønnsarbeid og husarbeid - et utkast om en metode til å studere gifte kvinners yrkestilknytning. Norsk inst. for sykehusforskning (NIS), SINTEF, Trondheim 1978

FLICK, Marjan: KJØNNSSROLLER I REKLAME
Arbeidsnotat nr. 4/77: Kodebok og kodeinstruks
Arbeidsnotat nr. 5/78: variabelbeskrivelse og frekvensfordeling
Arbeidsnotat nr. 6/78: kjønnssroller og salgsmotiver
Arbeidsnotat nr. 7/78: mass media research and its implications for Norwegian policy formation,

Senter for mediaforskning, INSS, UiB

MOLANDER, Cecilia (ed.): Development Research in Sweden 1978, SAREC Report R4:1978

Tidsskrifter

TIDSSKRIFT FOR SAMFUNNSFORSKNING: Kvinneforskning, nr. 5-6/1978, U-forlaget

MILJØ magasinet, nr. 6, 7, 8, 9, 10/1978, Pax

PRAXIS, nr. 4, 5, 6/1978, Pax

FORSKNINGEN OG SAMFUNDET, Planlægningsrådet for Forskningen og statens seks forskningsråd, København, nr. 8/1978

NEWSLETTER, Women's Research and Resources Centre, July/August, September/October, November/December 1978

INTERNATIONAL CENTER FOR RESEARCH ON WOMEN, Vol. 1, no. 2

LAGERROTH, Ulla-Britta: Ny nordisk forskning om drama och teater, Särtryck ur Samlaren, 1977

SEMINARER

NORDISK SEMINAR OM KVINNENES SITUASJON I LATINAMERIKA

Vi er en gruppe jenter som det siste året har arbeidet for å styrke kontakten og samarbeidet i Norden mellom forskere og studenter som arbeider med aspekter ved kvinnenes situasjon i Latinamerika.

Såvidt vi vet finnes det grupper og enkeltpersoner i Danmark, Sverige og Norge som arbeider med emnet, men det mangler et felles forum der vi kan treffes og utveksle erfaringer og formulere problemstillinger. Fordi det foreløpig bare er et lite antall personer som er engasjert i vitenskapelig arbeid om kvinnenes situasjon i den tredje verden, anser vi det for å være viktig å ha et felles forum for debatt og gjensidig støtte. Vi vil derfor forsøke å få i gang en arbeidsgruppe innen NOSALF - en organisasjon som ble startet i 1973 for å skape et miljø for forskere i de nordiske land som studerer forhold i Latinamerika.

Vi vil i første omgang arrangere et seminar. Vi ser målet med seminaret som tredelt:

1. få oversikt over hvem og hva som foregår av forskning i Norden på kvinnenes situasjon i Latinamerika
2. skape et forum for kontakt og meningsutveksling, og
3. initiere en vitenskapelig debatt omkring de studier som bedrives i dag, samt formulere målsettinger og emner for studier i framtida.

Seminaret har vi tenkt holdt i første halvår 1979. Imidlertid vil vi først lodde interesse og lempelig tidspunkt før endelig dato fastsettes. Interesserte kan ta kontakt med:

Evelyn Gulbrandsen
c/o Blom
Sigfridsvägen 11^I
126 50 Hägersten
Sverige
Tlf.: 08/45 83 85 (priv.)
63 08 50 (arb.)

Kalki Glaucer
Latinamerika-Institutet
Odengatan 61, Fack
102 30 Stockholm
Sverige
Tlf.: 08/34 08 60, 365

PLANLEGGINGSSEMINAR

NAVFs sekretariat for kvinneforskning inviterer med dette kvinneforskere i Norge som er interessert i å delta i den videre utforming og koordinering av forskning om kvinners levekår til et Planleggingsseminar i februar 1979. I sin orientering om forskningsprogrammet "Kvinnens levekår og livsløp" tidligere i dette nummeret, redegjør Helga Hernes for hensikten med et slikt møte.

For å gi flest mulig anledning til å delta, vil seminaret bli holdt to ganger - i (eller omkring) Oslo. *Foreløpige datoer:* 5.-6. og 19.-20. februar 1979.

Vi ber om at alle som er interessert i å være med på seminaret melder fra til sekretariatet innen 15. januar 1979.

SEMINAR OM PROSJEKT- OG SØKNADSUTFORMING

NAVFs sekretariat for kvinneforskning planlegger å holde et en-dags seminar om prosjekt- og søknadsutforming tirsdag 30. januar 1979 i Oslo. Vi kommer seinere tilbake med nærmere angitt tidspunkt, sted og opplegg for seminaret.

Sekretariatet holdt vinteren 1978 et tilsvarende møte, der eksempler på forskjellige typer søknadsutforminger ble drøftet og kommentert. Det ser ut til at det fremdeles er behov for veiledning på dette området, og vi vil derfor gjenta tiltaket i 1979.

Seminaret er primært beregnet på forskere som planlegger å søke NAVF eller departementene om forskningsmidler i 1979. Vi ber alle som er interessert i å delta på seminaret om å fylle ut skjemaet på s. 52 og sende det inn til sekretariatet så snart som mulig, og seinest innen 15. januar 1979.

NAVFs sekretariat for kvinneforskning
Munthesgt. 29, Oslo 2, tlf. (02) 56 52 90

SEMINAR I PROSJEKT- OG SØKNADSUTFORMING

Navn

Institusjon

Adresse

Jeg er interessert i å delta på en-dagsseminaret om prosjekt-
og søknadsutforming ☐

Jeg planlegger å søke forskningsmidler i 1979

☐ NAVF

☐ Departementsmidler

Forskningsprosjekt for tida

.....

.....

.....

Evt. forslag til navn på ønsket veileder

.....

KURS I BRUK AV TIDSNYTTINGSDATA

8.-9. JANUAR 1979

I dagene 8. og 9. januar 1979 vil det bli holdt et kurs i bruk av tidsnyttingsdata i Bergen. Kurset organiseres av Kari Wærness, INSS/Universitetet i Bergen, Susan Lingsom, Statistisk Sentralbyrå og Susan Clark, Canadian Research Institute for the Advancement of Women. Opplegget for møtedagene blir fleksibelt, med muligheter for deltakerne til å komme med innlegg om aspekter ved bruk av tidsnyttingsdata som opptar den enkelte. Et hovedpunkt vil bli Susan Lingsoms prøveundersøkelse om tidsbruk og omsorg. Lingsom vil på forhånd sende ut en del materiale om denne undersøkelsen. Susan Clark vil dessuten - ut fra kanadisk tidsnyttingsmateriale - kommentere det arbeid som foregår internasjonalt når det gjelder tidsnyttingsdata.

Kurset er beregnet på forskere som arbeider med/er interessert i å arbeide med forskjellige aspekter av tidsnytting blant kvinner. Det er en fordel om deltakerne er kjent med de publikasjoner som er kommet i forbindelse med Statistisk Sentralbyrås Tidsnyttingsundersøkelse fra 1971/1972.

Det vil bli bestilt rom på Park Pensjon, Bergen. Deltakerne vil få reise- og oppholdsutgifter dekket av NAVFs sekretariat for kvinneforskning. Interesserte bes ta kontakt med sekretariatet så snart som mulig, og senest innen torsdag 28. desember 1978.

ARBEIDSNOTAT

Arbeidsnotat nr. 1/77: Samfunnsforskning om kvinner.
Rapport fra en konferanse. Ved Nina Gornitzka og Edle Ravndal.
"utsolgt"

Arbeidsnotat nr. 2/77: NAVFs Center for Research on Women.
By Helga Hernes. "utsolgt"

Arbeidsnotat nr. 3/77: Data om kvinner. Ved Kirsten Voje.
"utsolgt"

Arbeidsnotat nr. 4/77: Kjønnssroller og utdanning. Rapport fra
et symposium. Ved Nina Gornitzka. Familiepolitikk. Rapport
fra en konferanse. Ved Hildur Ve.

Arbeidsnotat nr. 5/77: Kvinners omsorgsarbeid i den ulønnete
produksjon. Ved Kari Wærness. "utsolgt"

Arbeidsnotat nr. 6/78: Fellesskap, samhold, distanse og konflikt
mellom kvinner. Et veiledningsprosjekt. Ved Harriet Holter.

Arbeidsnotat nr. 7/78: Kvinners plass i Levekårsundersøkelsen.
Ved Ingeborg Astrid Kleppe.

*Notatene kan bestilles fra: NAVFs sekretariat for kvinneforskning
Munthesgt. 29, Oslo 2
Tlf. (02) 56 52 90*